

MÁNDI VERONIKA*

Alkotmányossági aggályok a szabálysértési őrizetbe vétel gyakorlata kapcsán

Mindenki lop?!

Kutatási eredmények azt igazolják, hogy majdnem minden gyermekkorú vagy fiatalos elkövetett már valamilyen szabálysértésnek vagy bűncselekménynek tekinthető cselekményt. – Az ilyen esetek legnagyobb százaléka azonban olyan jelentéktelen, hogy a hatóságok nem is szereznek róla tudomást.¹

Az elzárással is sújtható szabálysértések közül leggyakrabban előforduló tulajdon elleni szabálysértések azok, amelyek közvetlenül érintik az állampolgárokat, megingatva az alapvető biztonságba vetett hitet. A jogalkotót elsősorban nem az elméleti bizonytalanságok, hanem a mindennapok során megoldandó problémák vezérlik, mikor egy-egy jogterületet újraszabályoz. Ilyen megoldandó napi probléma a mindannyiunk életét meghatározó rendtelenség, zűrzavar. A jogalkotó támogató célja ezen rendtelenségérzés felszámolása, a társadalom „rend” iránti igényének a kielégítése. A társadalomban meglévő rendtelenségérzés okozta frusztráció ma meghatározó élménye mind az állampolgároknak, mind a jogalkalmazóknak, mind a jogalkotónak.²

A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény (a továbbiakban: Szabs. tv.) annak a társadalmi elvárásnak igyekszik megfelelni, amely ezen kisebb súlyú, de a sértettnek sok bosszúságot okozó cselekmények gyors, hatékony elbírálását igényli. A törvény preambuluma és 1. §-a egyaránt kriminális, törvény által büntetni rendelt, társadalomra veszélyes

cselekményként definiálja a szabálysértéseket. Ezzel a megközelítéssel kvázi-trichotóm rendszer jött létre, a szabálysértési jogot egyértelműen a büntetőjog felé közelítve. Ez a közeledés az áldozat szempontjából pozitívan értékelhető, mivel számára a szabálysértés és a bűncselekmény megélése között nincs jelentős különbség olyan szempontból, hogy mindkét esetben ő szenved el a kriminális cselekmény hátrányos következményeit.³

Az elzárással is sújtható szabálysértések esetében – a feltételek fennállása esetén – a törvény lehetőségét biztosít a gyorsított bíróság elé állítás lefolytatására. A gyorsított bíróság elé állításos eljárás törvényi feltétele az, hogy a szabálysértés elkövetője szabálysértési őrizetbe kerüljön.

Az utóbbi fél év bírósági tapasztalatai azt mutatják, hogy számottevően megnőtt az elzárással is sújtható szabálysértések tetten ért elkövetőinek válogatás és mérlegelés nélküli szabálysértési őrizetbe vétele és ezzel együtt a tömeges gyorsított bíróság elé állítása.⁴ Ugyan érthető és elfogadható az a társadalmi igény, hogy az állampolgárokat közvetlenül érintő tulajdon elleni szabálysértések elkövetőit a lehető leggyorsabban vonják felelősségre, azonban fel kell tenni a kérdést: Valóban az őrizetbe vétel szolgálja a legmegfelelőbbben ezt a célt? Minden tetten ért elkövetőt szabálysértési őrizetbe kell venni? A három fiatalos fiút, akik összesen 500 forint értékű fát loptak el 2013 januárjában?⁵ Vagy a 76 éves férfit, aki egy 99 forint értékű túrós kiflit evett meg az egyik hipermarketben?⁶ Esetleg azt a két, épphogy 14. életévét betöltött fiút, aki összesen 632 forint értékben lopott csokoládét az áruházból?⁷ Vagy azt a 14 éves fiút, aki egy fél kókuszrudat evett meg az áruházban, 349 forint értékben?⁸ Akkor is, ha a felsoroltak büntetlen előéletűek és szabálysértés elkövetése miatt két éven belül nem voltak felelősségre vonva?⁹

A gyakorlatban – sajnálatos módon igen sok esetben – pusztán a jogszabály szövegen, de nem szellemisé-

³ A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény és az azzal összefüggő egyes törvények módosításáról, valamint a katasztrófavédelemmel kapcsolatos egyes törvényi rendelkezések módosításáról szóló 2012. évi XXXI. törvényhez fűzött kommentár, Complex jogtár

⁴ Mándi Veronika kutatása a Debreceni Járásbíróságon 2012. november 12. és 2013. március 1. között lefolytatott gyorsított bíróság elé állításos szabálysértési eljárások vizsgálata. /kézirát/

⁵ Debreceni Járásbíróság 79.Sze.2254/2013.

⁶ Debreceni Járásbíróság 71.Sze.6651/2013.

⁷ Debreceni Járásbíróság 71.Sze.7074/2013.

⁸ Debreceni Járásbíróság 71.Sze.6648/2013.

⁹ Mándi Veronika kutatása a Debreceni Járásbíróságon 2012. november 12. és 2013. március 1. között lefolytatott gyorsított bíróság elé állításos szabálysértési eljárások vizsgálata

* Titkár, Debreceni Járásbíróság

¹ Elek Balázs: Diákcsíny vagy bűncselekmény? – Büntetőjogi kézikönyv diákoknak, szülőknek és tanároknak Pedellus Tankönyvkiadó, 2008. 4. o.

² Nagy Marianna: Quo vadis domine – Elmékedések a szabálysértések helyéről a 2012. évi szabálysértési törvény kapcsán Jogtudományi Közlöny, 2012. május 217–226. o.

gén alapul a szabálysértési őrizetbe vétel – amely álláspontom szerint súlyosan sérti a személyi szabadsághoz fűződő alapvető szabadságjogot.

A szabadsághoz és a személyes biztonsághoz való jog és annak korlátai

A személyi szabadsághoz és biztonsághoz való jog elismerése és biztosítása számos más alapjog gyakorlásánál előfeltételnek számít, mert csakis a magát szabadnak tartó, külső kényszerektől és korlátozásoktól mentes személy képes a társadalmi és politikai folyamatokba való aktív bekapcsolódásra, és legkülönfélebb érdekeinek megalapozott képviselésére, érvényesítésére, védelmére.¹⁰ A szabadsághoz és személyi biztonsághoz való jog rendkívüli és szükségállapotban, valamint veszélyhelyzetben sem korlátozható. A szabadságtól való megfosztás okait, a követendő eljárást törvényben kell meghatározni. A személyi szabadság alkotmányos alapjoga tehát nem abszolút jog, mint-hogy törvényes feltételek mellett korlátozható. A személyi szabadsághoz való jog korlátozásának az olyan intézkedések minősülnek, amelyek az egyént cselekvési és mozgásszabadságában egyidejűleg, meghatározott ideig bizonyos fokban gátolják. Az érintettek a szabadságelvonás időtartama alatt a kijelölt – általában zárt – helyen kell tartózkodnia, speciális szabályokhoz (kezeléshez) alkalmazkodnia, és tőrníe kell magatartásának erre feljogosított személyek által történő felügyeletét.¹¹ A személyi szabadság leggyakoribb jogszerű korlátozása abból fakad, hogy az államnak, illetve az állam szerveinek az Alkotmány rendelkezéseiből levezethető joga és egyben kötelezettsége van az állami büntetőhatalom gyakorlására, a büntetőigény érvényesítésére.¹²

Őrizetbe vétel a büntetőeljárás során

A személyi szabadsághoz fűződő jog egyik korlátozásának minősül a jogerős ítélet meghozatala előtti, szabadságelvonással járó kényszerintézkedés, az őrizetbe vétel. A büntetőeljárás során, az őrizet elrendeléséről a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Be.) 126. § (2) bekezdése rendelkezik. E szerint az őrizetbe vétel szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény megalapozott gyanúja – különösen tettenérés – esetén rendelhető el, feltéve, hogy a terhelt előzetes letartóztatása valószínűsíthető. Az őrizetbe vétel a terhelt személyi szabadságát a leg-

súlyosabban korlátozó, azaz azt teljesen elvonó, ugyanakkor csak relatív rövid ideig igénybe vehető büntetőeljárás kényszerintézkedés. Eppen ezért mind időtartama, mind alkalmazásának feltételei és elrendelésének módja szigorú garanciális szabályokhoz kötöttek. Az őrizetbe vétel egyik kötelező feltétele a szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény megalapozott gyanúja. Nem kötelező, de külön nevesített lehetséges feltétele a kényszerintézkedés elrendelésének a tettenérés.

A kényszerintézkedés másik feltétele, hogy a terhelt előzetes letartóztatása valószínűsíthető legyen. Az előzetes letartóztatás általános feltétele a megalapozott gyanú, ebben tehát megegyezik az őrizetbe vétel egyik alapfeltételével. Az őrizetbe vételhez annak valószínűsítése szükséges, miszerint a terhelt előzetes letartóztatásának egy vagy több különös feltétele fennáll, és így a konkrét esetben – amennyiben ilyen kényszerintézkedés iránti előterjesztésre kerül sor – a bíróság várhatóan el fogja azt rendelni.

A törvényes letartóztatási okok mellett a jogtudomány megkülönböztet ún. apokrif letartóztatási okokat is, amelyek a döntést hozó bírót befolyásolják az előzetes letartóztatás elrendelésekor, azonban ezekre a határozatot alapozni nem lehet (mivel ezek az okok a törvényben nem szerepelnek). Ilyen lehet például a beismerés kicsikarása, a terhelt pszichikai befolyásolása, a végrehajtás veszélye, az előzetes letartóztatás előrehozott büntetesként való alkalmazása, az eljárás megkönnyítése, a terhelt rendelkezésre állásának biztosítása, a nyilvánosság megnyugtatója, a nevelési célzat.¹³

Általános követelmény az arányosság tiszteletben tartása, vagyis az, hogy alkotmányos jogot korlátozó bármely kényszerintézkedés, így az előzetes letartóztatás is csak kivételes legyen.¹⁴

A gyorsított bíróság elé állításos szabálysértési ügyek

A gyorsított bíróság elé állításos szabálysértési eljárásról a Szabs. tv. 124. § (1) bekezdése rendelkezik, amely kimondja, hogy a szabálysértési elzárással is büntethető szabálysértés miatt őrizetbe vett személyt a rendőrség a gyorsított bírósági eljárás lefolytatása céljából a bíróság elé állítja. A bíróság elé állítás feltételeit szigorúan kell értelmezni. Ha a törvényi feltételek közül akár egy is nem teljesül, az ügyet vissza kell adni a gyorsított eljárást kezdeményező szervnek. Ellenőrizni kell azt, hogy a sértett értesítése megtörtént-e, gondoskodott-e a rendőrség arról, hogy az összes, az ügy megítélése szempontjából jelentős bizonyíték a rendelkezésre áll-e, közölték-e az eljárás alá vont személlyel, hogy milyen szabálysértés miatt és milyen bizonyítékok alapján állítja bíróság elé, a ki-

¹⁰ Chronowski Nóra – Drinóczi Tímea – Kocsis Miklós – Zeller Judit: Válogatott Alapjogi Esetek II. Szabadság és egyenlőség 1. Pécs 2010 6–7. o.

¹¹ Chronowski Nóra – Drinóczi Tímea – Kocsis Miklós – Zeller Judit: Válogatott Alapjogi Esetek II. Szabadság és egyenlőség 1. Pécs 2010 13. o.

¹² uo. 16. o.

¹³ Herke Csongor: Az előzetes letartóztatás elrendelése a terhelt várható magatartása alapján. Jogtudományi Közöny, 2002. év január, 13–26. o.

¹⁴ Holhós-Kovács Szilárd: Előzetes pro és kontra a bírósági eljárás és végzéseik tükrében. Bírák Lapja, 2011, 1–2. sz. 130–145. o.

rendelt védő jelen van-e, az eljárás alá vont személy őrizetben van, annak feltételei fennállnak és az őrizetbe vételtől a hetvenkét óra még nem telt el.

A szabálysértési őrizet

A szabálysértési őrizetnek – mivel a személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedésnek minősül – alapvető garanciáknak kellene megfelelnie. A Szabs. tv. 73. § (1) bekezdése értelmében azonban, a rendőrség szabálysértési elzárással is büntethető szabálysértés esetén a tetten ért eljárás alá vont személyt gyorsított bírósági eljárás lefolytatása céljából őrizetbe veheti. A tettenérésre vonatkozó szabályokat kell alkalmazni akkor is, ha a szabálysértés helyszínéről elmenekült elkövetőt a rendőrség az elkövetéstől számított negyvennyolc órán belül elfogja.

A szabálysértési őrizetbe vételnek így tehát a törvényi előírások alapján pusztán annyi előfeltétele van, hogy az eljárás alá vont személyt a cselekmény elkövetésekor tetten éri. Ebből az a következtetés is levonható, hogy a csekélyebb fokban veszélyes cselekményekhez súlyosabb kényszerintézkedés járul minimalizált eljárási garanciákkal.¹⁵

Az Alkotmánybíróság már többször kifejtette, hogy az Alkotmány „bűncselekmény” terminusa a kriminális szabálysértéseket is magában foglalja. Ezt nemcsak a szabálysértések („kihágások”) történeti eredete – a bűncselekmények hármas felosztása indokolja, hanem különösen az, hogy az elzárással is sújtható szabálysértések mind „szabályos bűncselekmények enyhébb (bagatell) alakzatai. A személyi szabadság korlátozása szempontjából egyébként is mindegy, milyen a szabadságkorlátozásra okot adó cselekmény jogi minősítése: a szabálysértési őrizetbe vett ugyanabba a rendőrségi fogdába kerül, mint a bűncselekmény elkövetésének gyanúja miatt őrizetbe vettek.¹⁶

Az Alkotmánybíróság a 38/2012. (IX. 14.) számú határozatában áttekintette az Emberi Jogok Európai Bíróságának (Bíróság) a közigazgatási, ezen belül a szabálysértési szankciók megítélésével kapcsolatos gyakorlatát. A Bíróság számos ítéletében értelmezte a büntetőügy, a büntetőjogi vád fogalmát. A Bíróság kialakult gyakorlata szerint az Egyezménynek¹⁷ a büntetőügyekre irányadó szabályai szerint ítélt meg olyan jogellenes magatartásokat is, amelyek a nemzeti jog szerint nem minősülnek bűncselekménynek, hanem más, fegyelmi vagy szabálysértési eljárás alapjául szolgálnak.

A Bíróság a vizsgált cselekmény kriminális jellegének megítélése során általában három tényezőt vesz alapul. Elsősorban a nemzeti jogból indul ki, s azt vizsgálja, hogy az eljárás tárgyát képező jogellenes maga-

tartás az adott állam jogrendszerében bűncselekménynek minősül-e. Ennek a szempontnak azonban csak relatív értéket tulajdonít.¹⁸ Ha a vizsgált jogellenes cselekmény a nemzeti jog szabályai szerint nem minősül bűncselekménynek, a Bíróság a cselekmény minősítése során az elkövetett jogellenes cselekmény jellegét, valamint a kilátásba helyezett, illetőleg alkalmazott szankció jellegét és súlyát veszi figyelembe.¹⁹ A Bíróság gyakorlatában – ha e szempontoknak megfelelnek – büntetőügynek minősülnek közigazgatási jogi, szabálysértési szankciók is.

Az ügy büntetőjogi jellegének megítélésében a Bíróság gyakorlatában nagy szerepet kap az alkalmazott szankció funkciója és súlya. A Bíróság büntetőügyként ítéli meg az ügyet, ha a felelősség a bűnösségen alapul és a kiszabható szankció természetét tekintve a büntetőjogi szankciókhoz hasonlóan represszív, megtorló jellegű.

A Szabs. tv. mind felelősségi dogmatikájában, mind az eljárás szabályozásában büntetőjogi és büntető eljárásjogi megoldásokat alkalmaz. Minthogy a Szabs. tv. a szabálysértést kriminális cselekményként értékeli, szabályozását a „bagatell büntetőjog” irányába tolta el. Mindezeket figyelembe véve megállapítható, hogy a szabálysértés elveszítette a közigazgatás-ellenes magatartások szankcionálásában betöltött szerepét, és a „bagatell büntetőjogi” jellege vált dominánssá.²⁰

Az Alkotmánybíróság több határozatában foglalkozott a szabálysértési eljárással szemben támasztott alkotmányos követelményekkel. Következésképpen érvényesített álláspontja szerint a szabálysértési eljárás, bár jelentős mértékben eltér a büntetőeljárástól, tartalmilag azonban azzal rokonságot mutat. „A szabálysértési eljárás a büntetőeljáráshoz képest egyszerűbb, nem érvényesülnek benne maradéktalanul a büntetőeljárás alapelvei sem. (...) A bűncselekmények és a szabálysértések súlyukat, társadalomra veszélyességüket, továbbá szankciós rendszerüket illetően sem állíthatók egymással párhuzamba. Nem kezelhetők a szabálysértések ugyanolyan igénymércével, mint a bűncselekmények, illetve a büntetőeljárás során érvényesülő garanciális szabályok.”²¹

Az Alkotmánybíróság ugyanakkor – összhangban az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlatával – arra is rámutatott, hogy a szabálysértési eljárás kriminális jellegéből következik, hogy a büntetőeljárással szemben támasztott, Alkotmányban meghatározott követelményeknek ennek az eljárásnak is meg kell felelnie.²²

Magyarország Alaptörvényének IV. cikke rendelkezik a személyes szabadság elvonásának lehetőségeiről. Mindenkinek joga van a szabadsághoz és a személyi

¹⁵ Nagy Marianna: Quo vadis domine – Elmélkedések a szabálysértések helyéről a 2012. évi szabálysértési törvény kapcsán Jogtudományi Közöny, 2012. május 223. o.

¹⁶ 3/2007. AB határozat

¹⁷ Az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló Egyezmény (kihirdetve: 1993. évi XXXI. tv.)

¹⁸ Kadubec v. Slovakia, judgment of 2 September 1997, Reports 1997-V. p. 1830 § 51.

¹⁹ Engel and Others v. the Netherlands judgment of 8 June 1976, Series A no. 22., Öztürk v. Germany judgment of 21 February 1984, Series A no. 73., Demicoli v. Malta judgment of 27 August 1991, Series A no. 210, §§31–34.

²⁰ 38/2012. (XI. 14.) AB határozat

²¹ 1284/B/1990. AB határozat, ABH 1991, 562, 563–564.

²² 63/1997. (XII. 12.) AB határozat

biztonsághoz. Senkit nem lehet szabadságától másként, mint törvényben meghatározott okokból és törvényben meghatározott eljárás alapján megfosztani. Tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés csak szándékos, erőszakos bűncselekmény elkövetése miatt szabható ki. A bűncselekmény elkövetésével gyanúsított és őrizetbe vett személyt a lehető legrövidebb időn belül szabadon kell bocsátani, vagy bíróság elé kell állítani. A bíróság köteles az elé állított személyt meghallgatni és írásbeli indoklással ellátott határozatban szabadlábra helyezéséről vagy letartóztatásáról haladéktalanul dönteni. Az Alaptörvényhez fűzött jogalkotói indokolás szerint az előzetes letartóztatás és az őrizetbe vétel tehát a habeas corpus magyar intézménye. Ennek szabályait a büntetőeljárás törvények határozzák meg. A törvénytelen, illetve alaptalan fogva tartás szabályait az Alkotmánybíróság is vizsgálta és megállapította, hogy a személyes szabadságot érintő korlátozásoknak meg kell felelniük a szükségességi-arányossági tesztnek. A habeas corpus a szabadságtól való önkényes megfosztás elleni jogi biztosíték, amely szimbolikus jelentőséget kapott a polgári szabadságjogok elismeréséért folytatott küzdelmek során. A mai alkotmányok és nemzetközi szerződések ezt az angolszász jogrendszerből származó terminust általában nem használják, de az intézmény lényegét kisebb-nagyobb eltérésekkel általánosan garantálják. A lényege pedig nem más, mint az, hogy a szabadságtól őrizetbe vétel vagy letartóztatás folytán megfosztott személynek joga van olyan eljáráshoz, amelynek során bíróság ésszerű időn belül dönt fogvatartásának törvényességéről, illetve törvénysértés esetén szabadlábra helyezéséről.²³

Az Alkotmánybíróság működésének kezdetén, a 2/1990. (II. 18.) határozatában kimunkálta az azóta is következetesen alkalmazott „szükségességi-arányossági tesztet”, melynek lényege az, hogy az állam akkor nyúlhat az alapjog korlátozásának eszközéhez, ha másik alapvető jog és szabadság védelme vagy érvényesülése, illetve egyéb alkotmányos érték védelme más módon nem érhető el. Az alapjog korlátozásának alkotmányosságához tehát önmagában nem elegendő, hogy az alapjog vagy szabadság védelme vagy egyéb alkotmányos cél érdekében történik, hanem szükséges, hogy megfeleljen az arányosság követelményeinek: az elérni kívánt cél fontossága és az ennek érdekében okozott alapjogsérelem súlya megfelelő arányban legyen egymással. A törvényhozó a korlátozás során köteles az adott cél elérésére alkalmas legenyhébb eszközt alkalmazni. Alkotmányellenes a jog tartalmának korlátozása, ha az kényszerítő ok nélkül, önkényesen történik, vagy ha a korlátozás súlya az elérni kívánt célhoz képest aránytalan.²⁴

A személyes szabadság alkotmányos alapjogát törvény – a büntető jogszabály – az Alaptörvény megenyhítő rendelkezése folytán [IV. cikk (2) bekezdés] kor-

látozhatja. A személyes szabadságnak jogszerű (törvényes) elvonása is okozhat alaptalan sérelmet. Az egyes korlátozó rendelkezések csak akkor fogadhatók el alkotmányosnak, ha az általuk elérni kívánt és alkotmányosan elismert célhoz képest a korlátozás szükségesszerű és arányos. Az arányosság értékeléséhez hozzátartozik az is, hogy a korlátozás folytán esetleg bekövetkező és eleve ki nem küszöbölhető sérelmek elfogadható mérvű enyhítésére garanciák legyenek.²⁵

Az Alkotmánybíróság a 20/2005. (V. 26.) AB határozatában arra is rámutatott, hogy az egyes jogintézmények és döntési eljárások szabályozásakor célszerűségi és gazdaságossági szempontok érdekében a jogalkotó nem mondhat le az alkotmányi garanciák érvényesítéséről. Ebből következően az eljárás időszerűségére és a kényszerintézkedések alkalmazására vonatkozó szükségességi-arányosság követelménye sem versenghet egymással.

Mégis, ennek ellenére, számos olyan esetben is szabálysértési őrizetbe vételre került sor, amikor az eljárás alá vont személy büntetlen előéletű volt (az őrizetbe vettek több, mint fele), szabálysértés elkövetése miatt két éven belül nem volt felelősségre vonva (a nem elzárással sújtható szabálysértés elkövetése miatt két éven belül felelősségre vontakkal együtt az őrizetbe vettek fele), együttműködött a rendőrséggel (beismerte a cselekmény elkövetését), illetőleg figyelemztetés intézkedés került vele szemben kiszabásra (az őrizetbe vettek 44%-ánál).²⁶

Szabálysértési őrizet és a büntetőeljárás során alkalmazott őrizetbe vétel a Kúria joggyakorlatában

A Kúria több elvi bírósági határozatban fejtette ki álláspontját a tettenérés feltételeiről a büntetőeljárás során.

A Be. 127. § (3) bekezdése akként rendelkezik, hogy a bűncselekmény elkövetésén tetten ért személyt bárki elfoghatja, köteles azonban őt a nyomozó hatóságnak haladéktalanul átadni, ha erre nincs módja, a rendőrséget értesíteni. Tettenérésnek az az eset minősül, ha az elkövető részben vagy egészben szemtanú jelenlétében viszi véghez a cselekményt és eközben vagy közvetlenül a végrehajtás után a szemtanú vagy az ő felhívására más személy a helyszínen vagy nyomon üldözés, menekülés során fogja el az elkövetőt anélkül, hogy szem elől tévesztette volna. A cselekmény elkövetése után a helyszínről észrevétlenül eltávozó elkövető utólagos felkutatása és elfogása tettenérésként nem értékelhető.²⁷

²⁵ 66/1991. (XII. 21.) AB határozat

²⁶ Mándi Veronika kutatása: A Debreceni Járásbíróságon 2012. november 12. és 2013. március 1. között lefolytatott gyorsított bíróság elé állításos szabálysértési eljárások vizsgálata (kézirat)

²⁷ EBH 2006.1496

²³ Chronowski Nóra – Drinóczy Tímea – Kocsis Miklós – Zeller Judit: Válogatott Alapjogi Esetek II. Szabadság és egyenlőség 1. Pécs 2010 8–9. o.

²⁴ 30/1991. (V. 26.) AB határozat

A törvény a tetten ért személy elfogásának módját nem határozza meg. Az „elfogás” kifejezés azonban értelemszerűen magában foglalja a tetten ért személy mozgási, cselekvési szabadságának korlátozását, ellenállásának leküzdéséhez, menekülésének megakadályozásához szükséges és elégséges erőszak alkalmazását. Nyilvánvaló, hogy a cselekmény jogszerűsége csak addig állhat fenn, amíg a cél elérése érdekében elkerülhetetlenül szükséges.²⁸

Kétségtelen, hogy a szabálysértési jog anyagi és eljárási szabályai egységes és önálló rendszert alkotnak. A szabálysértési felelősség azonban büntetőjogi jellegű és az eljárási szabályok is a büntetőeljárásra jellemző vonásokat mutatnak. A szabálysértések elbírálása során is alkalmazni kell azokat a büntető anyagi és eljárási fogalmakat, szabályokat, amelyekről a szabálysértési törvény kifejezetten nem rendelkezik elentélesen.²⁹

Ezen esetek tükrében megállapítható, hogy a bűncselekményeknél a jogalkotó és a jogalkalmazó egyaránt szigorú követelményeket támaszt a tettenérés fogalmának meghatározása, illetve a tetten ért elkövető elfogása esetén, míg a szabálysértések esetén a jogalkotó jóval tágabb mozgásteret hagy a tettenérés szabályainak kitágításával, amely így a szabálysértési őrizetbe vételt jelentősen megkönnyíti.

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlata a személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedések terén

Az Emberi Jogok Európai Egyezményének 5. cikke deklarálja a szabadsághoz és a biztonságához való jogot, taxatív felsorolja a szabadságtól való megfosztás törvényes okait.³⁰ Szabadságtól bárkit megfosztani csak az Egyezményben felsorolt esetekben és törvényben meghatározott eljárás szerint lehet. Ez a bizonyos eljárás a tagállamok belső jogával szembeni követelményként jelentkezik, miszerint a szerződő államoknak egy olyan belső szabályozást kell kiépíteni, ami összhangban van az Egyezmény rendelkezéseivel, ugyanakkor kellően világosnak, pontosnak, egyértelműnek kell lenni ahhoz, hogy semmiféle jogalkalmazói önkénynek ne hagyhasson teret, mert ez a tagállamok elmarasztalásához vezethet. Az Emberi Jogok Európai Bírósága a hozzá érkező kérelmek esetén vizsgálja, hogy a tagállami bíróság eljárása nem volt-e önkényes, a legalapvetőbb anyagi és eljárási szempontból törvényes volt-e.³¹ Az Egyezmény 5. cikke kimerítő és részletes felsorolását adja a személyi szabadságtól meg-

fosztás okainak, összekapcsolva azokat az eljárási jogok által biztosítandó garanciákkal kizárólag az őrizet azon hat csoportja ismerhető el törvényesnek, amelyet az 5. cikk 1. pontja felsorol.³² A „szabadság azonban a szabály”, a szabadságtól megfosztás a kivétel, (W. Svájc elleni ügye, EJT 1997/2.) Ez az 5. cikk szerinti védelem lényege. Azt jelenti, hogy megfelelő egyensúlyra van szükség a demokratikus társadalmak közérdekből való védelme és az egyén jogainak védelme között. A szabályt és a megfelelő egyensúlyt semmilyen eljárás sem veszélyeztetheti. A kivételeknek a szabadságtól/biztonságtól megfosztások eseteinek felsorolásakor tehát szigorúan meghatározott taxációt kell képezniük, s ezek a kivételek sem adhatnak alapot tág értelmezésre.³³

Az Egyezmény 5. cikkének c) pontja értelmében az alábbi esetben lehet megfosztani valakit személyes szabadságától: törvényes letartóztatás vagy őrizetbe vétel abból a célból, hogy a bűncselekmény elkövetése alapos gyanúja miatt az illetékes hatóság elé állítsák, vagy amikor ésszerű oknál fogva szükséges, hogy megakadályozzák bűncselekmény elkövetésében vagy annak elkövetése után a szökésben. A személyi szabadság korlátozását vagy elvonását igazoló „állami érdek” fennállását a nemzeti jogszabályok megalkotásakor, illetve a konkrét esetben is szigorúan és megszorítóan kell értelmezni. Az őrizet okaira vonatkozó, az 5. cikkben foglalt átfogó felsorolásból következően e cikk hatálya irányadó a büntetőeljárás keretén belül és az azon kívül elrendelt fogvatartásra és kiterjed az eljárás valamennyi résztvevőjére.³⁴ A Bíróság döntéseiből kitűnően a személyi szabadsághoz való jog csupán célszerűségi, vagy „ésszerűnek tűnő” okból nem korlátozható. Erre csak a szükségesség és az arányosság feltételeinek teljesülése mellett van mód. A terhelt csak akkor helyezhető az ítéletig őrizetbe, ha a körülmények feltétlenül szükségessé teszik. Az ítéletet megelőző őrizet ezért kivételes intézkedésnek tekintendő, soha nem lehet kötelező és nem alkalmazható büntetési célokból. Az ítéletet megelőző őrizet csak akkor rendelhető el, ha alapos gyanú forog fenn arra nézve, hogy az érintett személy elkövette az állított bűncselekményt, és ha valós okai vannak azon vélekedésnek, hogy az alábbi indokok közül egy vagy több fennáll:

- szökés veszélye,
- beavatkozás veszélye az igazságszolgáltatás menetébe,
- súlyos bűncselekmény elkövetésének veszélye.

Általános elv tehát, hogy a bűnösség bizonyításáig ártatlannak vélelmezett, de a bűncselekménnyel vádolt személy csak akkor helyezhető az ítéletig őrizetbe/előzetes letartóztatásba (a továbbiakban: előzetes letartóztatásba), ha a körülmények feltétlenül szükségessé teszik azt.³⁵

²⁸ EBH 2000.287

²⁹ EBH 2000.292

³⁰ EJE 5. cikk 1. bek. a)–f) pontok

³¹ 104/2007. (XII. 13.) AB határozat

³² 104/2007. (XII. 13.) AB határozat

³³ Misi László: Európai mérce a büntetőeljárásban – IV/A. rész Ügyészek Lapja 2007. 5. szám 59–69. o.

³⁴ 104/2007. (XII. 13.) AB határozat

³⁵ Misi: i. m. 59–69. o.

Amikor az őrizet elrendelhető, a bíróságnak vizsgálnia kell, hogy a fogva tartás elkerülhető-e alternatív intézkedés alkalmazásával.³⁶

A Bíróság szerint a terhelt folyamatos fogva tartása csak a társadalom jól felfogott- az előzetes letartóztatott személyi szabadságának tiszteletben tartásánál jelentősebb – érdekein alapulhat. A szabadságelvonás kérdéseiben döntési jogkörrel rendelkező nemzeti bíróságoknak ezért ilyen „kényszerítő társadalmi szükségleteket” kell megjelölniük határozataikban.³⁷

Összegzés

Megfigyelhető, hogy a személyi szabadsághoz való jog, valamint ezen szabadságot korlátozó kényszerintézkedéseknél az Emberi Jogok Európai Bírósága által évtizedek óta kimunkált joggyakorlatot a magyar Alkotmánybíróság számos határozatában átvette és értelmezte a magyar jogszabályok tükrében. A büntető-eljárásról szóló törvénynek az őrizetre és az előzetes letartóztatásra vonatkozó rendelkezései összhangban vannak az európai standardokkal, és megfelelő eljárási garanciákat nyújtanak a terhelt részére.

A Szabs. tv. azonban – a tettenérés szabályainak az elkövetéstől számított 48 órára történő kiterjesztésével – ezen eljárási garanciákat minimálisra csökken-

³⁶ Dr. Czine Ágnes – Dr. Szabó Sándor – Dr. Villányi József: Strasbourg-i ítéletek a magyar büntetőeljárásban HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2008 260–261. o.

³⁷ Barfuss Csehország elleni ügye 2000. július 31. napján hozott ítélet

tette, teret nyitva ezzel a jogszabály a törvényesség határán mozgó, de nem igazságos alkalmazásának.

Felhasznált irodalom

Chronowski Nóra – Drinóczi Tímea – Kocsis Miklós – Zeller Judit: Válogatott Alapjogi Esetek II. Szabadság és egyenlőség 1. Pécs, 2010

Dr. Czine Ágnes – Dr. Szabó Sándor – Dr. Villányi József: Strasbourg-i ítéletek a magyar büntetőeljárásban HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2008

Elek Balázs: Diákcsíny vagy bűncselekmény? – Büntetőjogi kézikönyv diákoknak, szülőknek és tanároknak Pedellus Tankönyvkiadó, 2008

Herke Csongor: Az előzetes letartóztatás elrendelése a terhelt várható magatartása alapján Jogtudományi Közlöny 2002. év január, 13–26. o.

Holhós-Kovács Szilárd: Előzetes pro és kontra a bírósági eljárás és végzések tükrében. Bírák Lapja, 2011, 1–2. sz. 130–145. o

Mándi Veronika: a Debreceni Járásbíróságon 2012. november 12. és 2013. március 1. között lefolytatott gyorsított bíróság elé állításos szabálysértési eljárások vizsgálata. (Kézirat)

Misi László: Európai mérce a büntetőeljárásban – IV/A. rész Ügyészek Lapja 2007. 5. szám, 59–69. o.

Nagy Marianna: Quo vadis domine – Elmélkedések a szabálysértések helyéről a 2012. évi szabálysértési törvény kapcsán Jogtudományi Közlöny, 2012. május, 217–226. o. ■

MAGYAR BÜNTETŐJOG I-III.

KOMMENTÁR A GYAKORLAT SZÁMÁRA

(a 2012. évi C. törvény, az új Btk. kommentárja)

Harmadik kiadás

SZERZŐK:

Akác József, Belegi József, Katona Sándor,
Kónya István, Márki Zoltán,
Mészár Róza, Molnár Gábor Miklós, Soós László

SZERKESZTŐ:

Kónya István, a Kúria Büntető Kollégiumának vezetője

Ára:

- 23 000 Ft (~~most 39 900 Ft helyett~~, előfizetés a harmadik kiadásra nyomtatott formában, a további pótlapok ára: 38 Ft/oldal)
- 33 000 Ft (/év, ~~most 49 900 Ft helyett~~, e-könyvtárban, az évközi frissítéseket is magában foglaló átalánydíj)
- 16 500 Ft (/év, ~~most 24 950 Ft helyett~~, e-könyvtárban, Jogkódex/Jegyzőködex előfizetőknek, az évközi frissítéseket is magában foglaló átalánydíj)

Tisztelt Ügyfeleink!

A Kúria várhatóan 2013. július elején fogad el néhány olyan jogegységi határozatot, melyek az új Btk.-val kapcsolatosak. A szerzők és a kiadó ezeket feltétlenül be kívánják építeni a harmadik kiadásba. Emiatt tájékoztatjuk Önöket, hogy az új Btk.-ról szóló kiadás 2013. július második felében jelenik meg. Kérjük szíves megértésüket!

WEBES MEGRENDELÉS
-5%

✉ HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 1384 Budapest, Pf.: 797 ☎ (36-1) 349-7600 ☎ (36-1) 340-2304

✉ info@hvgorac.hu 🌐 www.hvgorac.hu • www.ujbtk.hu